

3. НАУКОВІ СЕМІНАРИ-ПРАКТИКУМИ

Віра Петрівна Чудакова,
науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України,
науковий кореспондент Інституту
психології імені Г. С. Костюка НАПН України,
психолог, тренер, старший викладач,
консультант, коуч,
м. Київ, Україна

УДК 159.9:37.07:005.95]:001.895

Продовження публікацій: початок у № 2; 3–4; 5; 6; 7 за 2012 р.; у № 1 (8); 2 (9); 3 (10); 6 (13); 7 (14); 8–9 (15–16); 10 (17); 11 (18); 12 (19) за 2013 р.; у № 1 (20); 2 (21); 3 (22), 4 (23), 5 (24); 6 (25); 7 (26); 8 (27); 9–10 (28–29); 11 (30); 12 (31) за 2014 р.; у № 1 (32); 2 (33); 3 (34); 4 (35); 5 (36); 6 (37); 7 (38); 8 (39); 9 (40); 10 (41); 11 (42); 12 (43) за 2015 р.; 1 (44); 2 (45); 3 (46); 4 (47); 5 (48) за 2016 р.

ЗАГАЛЬНИЙ ДИЗАЙН ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПОКАЗНИК КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ЗА ТЕСТОМ Р. КЕТТЕЛЛА (ФОРМА А)

У частині, початок у № 2 (45); 3 (46); 4 (47); 5 (48) за 2016 р., продовження у наступному номері

В публікації представлено об'єднаний дизайн дослідження індивідуально-психологічних особливостей особистості, який є критерієм сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності та конкурентоспособності особистості, з допомогою тесту Р. Кеттелла (форма А).

Ключевые слова: *інноваційна діяльність, психологічна готовність до інноваційної діяльності, модель, психолого-організаційна технологія, індивідуально-психологічні особливості особистості, конкурентоспособність, тест Р. Кеттелла (форма А).*

The publication presents the overall design of the study of individual psychological characteristics of personality, which is the criterion of formation of psychological readiness for innovation and competitiveness of the person using the test R. Cattell (Form A).

Key words: *innovative activity, psychological readiness for innovation, model, psychological and organizational technology, individual psychological characteristics of personality, competitiveness, R. Cattell test (Form A).*

У цьому номері пропонуємо публікацію, де представлено загальний дизайн дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості» за тестом Р. Кеттелла (Форма А), що є критерієм сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності та конкурентоспроможності особистості.

Продовжуємо висвітлювати досвід впровадження у практику діяльності освітніх організацій різних типів *моделей* «психолого-організаційної технології» формування готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності. У попередніх випусках журналу «Освіта та розвиток обдарованої особистості» у рубриці «Наукові семінари-практикуми» нами здійснено опис комплексної системи науково-методичного забезпечення їх впровадження [5–14].

Пропонуємо здійснити екскурс сторінками публікацій, у яких подано:

– Майстер-клас «Коучинг, як засіб розвитку обдарованої особистості та формування успішних життєвих стратегій», що опубліковано у № 2, 2012 р.;

– Програму спецкурсу (семінару-тренінгу) «Управлінська компетентність керівника з формування готовності педагогів до інноваційної діяльності в умовах освітнього середовища ЗНЗ», що подано у № 4 (11), 2013 р.;

– Загальну характеристику науково-методично-го забезпечення психолого-організаційної технології формування готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності, що висвітлено у № 3–4, 2012 р.;

– 1.1. Модель експертизи організаційно-інноваційного середовища освітньої організації, описано дослідження «Рівня розвитку педагогічного колективу» та його соціально-психологічні характеристики, що подано у № 5; 6; 7, 2012 р.;

– Загальну характеристику експертизи організаційно-інноваційного середовища освітньої організації. Описано алгоритм проведення та інтерпретацію результатів експертизи: за методикою «Оцінювання характеристик колективу», у № 1 (8), 2013 р.; за методикою «Оцінювання мотиваційного середовища», у № 2 (9), 2013 р.; за методикою «Оцінювання функції керівництва», у № 3 (10), 2013 р. Також було подано узагальнені результати експертизи організаційно-інноваційного середовища освітньої організації, у № 6 (13), 2013 р.;

– 1.2. Корекційну модель створення сприятливого організаційно-інноваційного середовища освітньої організації, що висвітлено у № 7 (14), 2013 р.;

– Дослідження «інноваційності» персоналу освітніх організацій як показника сформованості готовності до інноваційної діяльності, що подано у № 8–9 (15–16), 2013 р.;

– 2. Моделі експертизи та корекції психологічної готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності, що опубліковано у № 10 (17), 2013 р.

– Дослідження інтегральної характеристики «ставлення особистості до своєї професійної діяльності», що висвітлено у № 11 (18); 12 (19), 2013 р.;

– Дослідження інтегральної характеристики «ставлення особистості до себе як професіонала», у № 1 (20), 2014 р.; самооцінки професійно-важливих якостей, у № 2 (20), 2014 р.; суб'єктивного «локусу контролю», у № 3 (22); 4 (23); 5 (24); 6 (25); 7 (26); 8 (27), 2014 р.;

– Дослідження інтегральної характеристики «мотиваційних показників» сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності; спрямованості мотивації, що висвітлено у № 9–10 (28–29) 2014 р.; рівня прагнення до самоактуалізації, у № 11 (30); 12 (31), 2014 р.; № 1 (32); 2 (33); 3 (34), 2015 р.; прагнення (ставлення) до самовдосконалення, у № 4 (35); № 5 (36), 2015 р.; мотиваційного профілю, у № 6 (37); 7 (38); 8 (39) 2015 р.;

– Дослідження інтегральної характеристики «індивідуально-психологічні особливості та емоційно-вольова сфера особистості», що висвітлено у № 9 (40), 2015 р.;

– Дослідження «порогу активності» – представлення інформаційно-сміслового, діагностично-інтерпретаційного та прогностичного компонентів дослідження «порогу активності», що подано у № 10 (41); 11 (42) 2015 р.;

– Дослідження «вольового самоконтролю», що опубліковано у 12 (43), 2015 р.;

– Дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості»: представлення загальної характеристики, історії створення та розробки, адаптації та стандартизації, особливості використання різних форм опитувальників тесту Р. Кеттелла, що подано у № 1 (44); 2 (45), 2016 р.; представлення процедури проведення, опис тесту Р. Кеттелла (форма А), у № 3 (46) за 2016 р.; представлення діагностичного компоненту дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості», у № 4 (47) за 2016 р.; аналіз та інтерпретація результатів первинних факторів тесту Р. Кеттелла (Форма А), у № 5 (48) за 2016 р.

Метою цієї публікації є представлення загального дизайну дослідження індивідуально-психологічних особливостей особистості, що є складовою сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності та конкурентоспроможності особистості.

Для реалізації поставленої мети використовувались такі методи наукового дослідження, як: аналіз літератури з проблеми, теоретичний аналіз проблеми; проведення пілотажного дослідження; психолого-педагогічний експеримент; психолого-педагогічні діагностичні методики; метод експертних оцінок; методи математичної статистики; метод активного соціально-психологічного навчання та коучингу. Математичне оброблення даних здійснювалось за допомогою комп'ютерного пакету статистичних програм SPSS (версія 20).

Дослідження здійснювалося у межах виконання науково-дослідних тем Інституту педагогіки НАПН України: «Технологія формування готовності педагогів до інноваційної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах»; «Науково-методичне забезпечення формування конкурентоздатності особистості в умовах допрофесійної підготовки» [6; 7; 13; 14].

За результатами дослідження нами розроблена «Психолого-організаційна технологія формування готовності персоналу організацій до інноваційної діяльності» (далі – «Технологія»). Її впровадження уможливило надання психологічної допомоги психологам, персоналу освітніх організацій, управлінцям усіх рівнів, спрямовану на розв'язання певних психологічних та організаційних проблем в умовах здійснення інноваційної діяльності. За основу взято технологічний підхід, головне призначення якого полягає у розробленні (проекуванні) та впровадженні спеціальних гуманітарних (людинознавчих) технологій, різновидом якої є психолого-організаційна технологія, спрямована на розв'язання конкретних проблем в організації.

«Технологія» містить дві взаємопов'язані та взаємодоповнюючі частини [6; 7; 13; 14]:

I. *Модель експертизи й корекції організаційно-інноваційного середовища освітніх організацій* (зовнішні умови);

II. *Модель експертизи й корекції психологічної готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності* (внутрішні умови).

Результати їх впровадження представлено в авторських публікаціях [6; 7; 13]. Кожна з моделей «Технології» відповідає дослідженню внутрішніх та зовнішніх умов упровадження інновацій і містить такі основні компоненти: інформаційно-смісловий, діагностично-інтерпретаційний, прогностичний, корекційно-розвивальний.

Дизайн дослідження індивідуально-психологічних особливостей особистості

Інформаційно-смісловий компонент

Дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості» здійснено нами за допомогою методики «багатофакторного особистісного опитувальника Р. Кеттелла – 16PF». Він призначений для опису широкої сфери індивідуально-особистісних відносин. Тест-опитувальник було розроблено в межах дослідження структурних елементів особистості (разом з підходами Дж. Гілфорда, Г. Айзенка та ін.) [1; 9]. Однією з відмінних рис тесту Р. Кеттелла є його орієнтація на виявлення відносно незалежних 16 оцінок факторів першого рівня та 4 – другого рівня (табл. 1). У процесі дослідження структурних елементів особистості Р. Кеттелл намагався побудувати структуру особистості, основою якої є «теорія особистісних рис». З цією метою він спробував виділити всі смислові основи англійської мови, що описують особистість. Для цього вчений скористався словником Г. Олпорта та Х. Одберта (G. W. Allport, H. S. Odbert), який налічував приблизно 18 000 слів, що описували людину. За рахунок об'єднання синонімів список було звужено до 4 505 слів. Згодом за допомогою укрупнення Р. Кеттелл виділив 160 слів, які вважав базовими (в англійській мові) для опису особистості. Він доповнив список ще 11 термінами з наукового словника і отримав 171 «описову змінну». Після цього згрупував риси у два класи: поверхневі (вторинні) і породжуючі (первинні, початкові) [1; 2].

На його думку, *поверхневі риси* складають кореляційні біполярні плеяди, що виділилися за результатами спостереження або психологічного експерименту. Поверхнева риса є типовою для окремих ситуацій, проте вона не здатна охарактеризувати особистість.

Породжуючі (первинні) риси – це узагальнені риси особистості, джерело або причина тих кореляційних зв'язків, що спостерігаються. Породжуюча риса визначається як фактор. На думку Р. Кеттелла, поверхневі та породжуючі риси постають елементами структури особистості, але лише фактор є справжньою мірою оцінки особистості. Для вивчення поверхневих та породжуючих рис Р. Кеттелл користувався трьома методами: L-дані, Q-дані, T-дані [2; 9].

Отже, теоретико-методологічною основою виникнення тесту Р. Кеттелла є положення теорії рис, яку сформулював Г. Олпорт. Відповідно до неї особистість розглядають, як комплекс певних рис. Так, Р. Кеттелл визначає, що *особистість* – це комплекс первинних особливостей особистості, які визначають її внутрішній зміст і поведінку. Для цього використовуються 16 функціонально незалежних та

психологічно змістовних вимірів. Кожен фактор має умовну назву і передбачає стійкий імовірнісний зв'язок між окремими рисами особистості [2].

У таблиці 1 подано біполярні назви шкал базових рис особистості першого та рис другого рівня, відповідно до побутових та технічних позначень [1–3].

На основі якісного та кількісного аналізу змісту особистісних факторів, їх взаємозв'язків можуть бути виявлені такі блоки факторів [1; 2; 9], що дозволяють визначити:

- 1) *інтелектуальні особливості*: фактори В, М, Q1;
- 2) *емоційно-вольові особливості*: фактори С, G, I, O, Q3, Q4;
- 3) *комунікативні властивості й особливості міжособистісної взаємодії*: фактори А, Н, F, E, Q2, N, L;
- 4) *адекватність самооцінки*: фактор MD.

Необхідно враховувати не лише полюсне значення факторів, а й середнє, що часто зустрічається у практичній діяльності психолога [1–4; 13].

Разом отримані вектори створюють багатомірний простір, що дозволив з'ясувати співвідношення інтегральних показників «інноваційності» – тенденції до інноваційної діяльності персоналу освітніх організацій з векторами базового простору рис особистості (які будуть представлені у наступних публікаціях цього видання). Багатофакторне вивчення особистості Р. Кеттеллом дозволило виявити індивідуально-психологічні особливості особистості та її диспозиційні характеристики.

У межах висвітлення інформаційно-сміслового компоненту дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості» у попередніх публікаціях нами представлено загальну характеристику тесту Р. Кеттелла для дослідження психологічної готовності до інноваційної діяльності та конкурентоздатності особистості; розглянуто історію створення та розроблення тесту Р. Кеттелла; описано особливості та результати використання математично-статистичного аналізу в дослідженнях Р. Кеттелла; окреслено форми і варіанти опитувальників тесту Р. Кеттелла, їх адаптацію та стандартизацію; розкрито діагностичні й корекційні можливості й обмеження тесту Р. Кеттелла; розглянуто сфери його застосування [9; 10].

Діагностично-інтерпретаційний та прогностичний компонент

Для дослідження індивідуально-психологічних особливостей особистості використано багатофакторний особистісний тест-опитувальник Р. Кеттелла (форма А), що містить у собі 187 питань. Нами здійснено опис психодіагностичного інструментарію цього дослідження [10]. Текст названої методики подано в оригіналі – російською мовою, тому що такий варіант пройшов валідацію і перевірку надійності, тому переклад тексту опитувальника на іншу мову призведе до спотворення результатів дослідження.

Діагностичні можливості та обмеження тесту Кеттелла 16 PF

Діагностичні можливості. Розглянемо деякі *діагностичні можливості* названої методики. Опитувальник

Таблиця 1

Біполярні назви шкал базових рис особистості першого та другого рівня

Індекс	Побутове позначення		Технічна назва
1). Базові риси особистості першого рівня містять такі фактори:			
A	«замкненість – <i>общительность</i> »	«замкненість – <i>товариськість</i> »	шизотимія – афектотимія
B	«низкий интеллект – <i>высокий интеллект</i> »	«низкий интеллект – <i>высокий интеллект</i> »; «конкретне мислення – абстрактне мислення»	інтелект – високий інтелект
C	«эмоциональная нестабильность – <i>эмоциональная стабильность</i> »	«емоційна нестабільність – <i>емоційна стабільність</i> »	слабке «Я» – сила «Я»
E	«подчиненность – <i>доминантность</i> »	«підпорядкованість – <i>домінантність</i> »	покірність – доміантність
F	«сдержанность – <i>экспрессивность</i> »	«стриманість – <i>експресивність</i> »	дісургензія – сургензія
G	«низкая нормативность поведения – <i>высокая нормативность поведения</i> »	«низька нормативність поведінки – <i>высокая нормативность поведінки</i> »	«над-Я» – слабкість – «над-Я» – сила
H	«робость – <i>смелость</i> »	«боязкість – <i>смівливість</i> »	трекція – парма
I	«жесткость – <i>чувствительность</i> »	«жорсткість – <i>чутливість</i> »	харрея – премсія
L	«доверчивость – <i>подозрительность</i> »	«довірливість – <i>підозрілість</i> »	алакс – претензія
M	«практичность – <i>мечтательность</i> »	«практичність – <i>мрійливість</i> »	праксернія – аутія
N	«прямолинейность – <i>дипломатичность</i> »	«прямолінійність – <i>дипломатичність</i> »	фортріднесс – ревднес
O	«спокойствие – <i>тревожность</i> »	«спокій – <i>тривожність</i> »	гіпертімія – гіпотимія
Q1	«консерватизм – <i>радикализм</i> »	«консерватизм – <i>радикалізм</i> »	ригідність – гнучкість
Q2	«конформизм – <i>нонконформизм</i> »	«конформізм – <i>нонконформізм</i> »	социабельность – самодостатність
Q3	«низкий самоконтроль – <i>высокий самоконтроль</i> »	«низький самоконтроль – <i>высокий самоконтроль</i> »	імпульсивність – контроль бажань
Q4	«расслабленность – <i>напряженность</i> »	«розслабленість – <i>напруженість</i> »	нефрустрованість – фрустрованість
2) Чотири фактори другого рівня містять такі чинники:			
F1	«низкая тревожность» – высокая тревожность	«низька тривожність» – висока тривожність	
F2	«интроверт» – «экстраверт»	«інтроверт» – «екстраверт»	
F3	«нейротизм» – «эмоциональная стабильность»	«нейротизм» – «емоційна стабільність»	
F4	«конформность» – «корковый контроль»	«конформність» – «кортикальний контроль»	

Р. Кеттелла є багатомірною методикою, що оцінює загальні властивості нормальної особистості, описує особистісну структуру людини. Тест є універсальним, практичним і надає багатогранну інформацію про особистість. Питання відображають звичайні життєві ситуації.

За допомогою цієї методики можна досить широко охопити особистісну сферу. Структура факторів опитувальника у кожній окремій людині відображає імовірнісну модель індивідуально-психологічних властивостей її особистості, яка за накладання на групову модель тієї вибірки, до якої належить людина, демонструє індивідуальну своєрідність конкретної особистості і дозволяє з певною вірогідністю прогнозувати реальну поведінку в певних життєвих ситуаціях [1–4; 9].

Діагностичні обмеження. Коефіцієнти надійності факторних показників для будь-якої окремо взятої форми 16 PF зазвичай низькі. Навіть дві форми коефіцієнта надійності, що визначаються методом паралельних форм, мають значення приблизно 0,50, а методом повторного тестування через тиждень або менше – не вище 0,80.

Р. Кеттелл інтерпретував фактори еkleктично, використовуючи поняття з інших теорій особистості. Науковцю не вдалося визначити особливості взаємодії факторів у цілісній особистості, їхній взаємозв'язок у регуляції поведінки людини. Тому властивості особистості, виділено ним, необхідно сприймати як попередні.

Для вивчення динамічних факторів – мотивів, потреб, інтересів, цінностей – необхідно застосовувати інші методи. Це необхідно враховувати під час інтерпретації, тому що реалізація у поведінці особистісних рис та установок залежить від актуальних потреб і характеристик життєвої ситуації.

Можливість самостійного використання методики, коефіцієнт передбачуваності й самої діагностики психологічних та професійних властивостей особистості збільшиться і стане більш точним, якщо буде реалізовано комплексний підхід до вивчення особистості. Він дозволяє краще використовувати, по-перше, її діагностичне призначення, по-друге, прогностичне значення, а по-третє, дозволяє використовувати при психологічному описі особистості, що охоплює не лише опис, а й аналіз різноманітних властивостей у

індивідуальній своєрідності, взаємозв'язку, взаємозумовленості та генезі. Під комплексним підходом розуміють врахування конкретного виду діяльності та соціальних факторів.

Так, Р. Кеттелл вказував на можливість мотиваційних викривлень відповідей (наголошуючи на мотиваційній лабільності тесту), а також вплив на результати дослідження різного ступеня самопізнання індивіда та індивідуальні відмінності у сприйманні вербально визначеної стимульної ситуації. Проте за умови правильності та об'єктивності відповідей існують методологічні слабкості опитувальника. За оцінкою окремих дослідників, ці моменти можуть вносити неточності в результати дослідження і можуть бути нівельовані при масовості матеріалу. Це означає, що методика не може бути самостійною для оцінювання індивідуальних випадків (для чого вона створювалася). У роботі з цією методикою можна виділити загальні для групи фактори, але спроби побудувати з них типотворювальну структуру індивіда не виправдовуються, тому що виникає суперечність між усередненою статистикою і спрямованістю на типом [1; 9].

Сфера застосування. Методику Р. Кеттелла широко використовують у психодіагностичній практиці як за кордоном, так і в Україні. *Опитувальник є універсальним, практичним, дає багатогранну інформацію про індивідуальність людини.* Методику можна використовувати для різнобічного та поглибленого вивчення особистості (наприклад, досліджувати характер, темперамент, інтелект, емоційні, вольові, моральні, комунікативні та інші особливості). Необхідно зазначити, що опитувальник діагностує риси особистості, але не мотиваційно-потребні сферу (мотиви, потреби, інтереси і цінності), що вимагає застосування інших методик. Найбільше поширення опитувальник отримав за використання у сферах [1; 2; 9]:

- професійного відбору персоналу та управлінців різних рівнів, розташування кадрів у організаціях та виробництві;
- профорієнтації, профконсультацій та самовизначення;
- під час діагностики професійно важливих якостей;
- у процесі дослідження індивідуальних та поведінкових відмінностей;
- у процесі сімейного консультування;
- у наукових дослідженнях в організаційній, педагогічній та віковій, юридичній, медичній психології, у спорті тощо.

Ця методика може застосовуватися як у групі, так індивідуально, як у блоці з іншими методиками, так і самостійно. Для якісної та прогностичної інтерпретації результатів дослідник повинен мати певний досвід роботи з методикою.

Алгоритм проведення, аналіз, обробка результатів дослідження

Нижче наведено покроковий алгоритм визначення «індивідуально-психологічних особливостей особистості».

1 крок. Забезпечення наочними матеріалами. Кожному респонденту видають бланк із тестом («Тест-опитувальник Р. Кеттелла (форма А)»). Його подано нами у попередній публікації. Він використовується лише для читання тексту, у ньому жодних поміток робити не потрібно. Для реєстрації та запису відповідей на питання тесту респондент використовує окремий набір бланків збору експертної інформації. Цей етап описано в авторській публікації попереднього номера цього видання [10].

2 крок. Ознайомлення з інструкцією та особливостями проведення діагностики. Респондентам пропонується 187 питань тесту-опитувальнику Р. Кеттелла (Форма А), побудованих за принципом необхідності вибору одного з трьох варіантів відповідей: «а» (1); «б» (2); «с» (3). Респонденту необхідно обрати лише один варіант. Свій вибір він фіксує у бланку відповідей. У лівій його частині представлено бланк відповідей респондентів. У кожному рядку подано по 10 відповідей. Необхідно уважно прочитати питання тесту і обрати лише один з трьох запропонованих варіантів відповіді. У кожній клітині, що відповідає номеру питання тесту, необхідно вказувати свій варіант відповіді («а», «б», «с») або («а», «б», «в») або («1», «2», «3») [10].

3 крок. Проведення обробки результатів дослідження. Обробка результатів дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості» здійснюється за спеціальним ключем [11]. Збіг відповідей респондентів з «ключем» оцінюють двома балами для відповідей «1 (а)» і «3 (с)», збіг відповіді «2 (б)» – одним балом. Сума балів по кожній виділеній групі питань дає в результаті значення фактора. Винятком є фактор **В**, де будь-який збіг відповіді з «ключем» дає один бал [1–4; 10; 11; 13].

Отримане значення кожного фактора переводять в стени (стандартні одиниці) за допомогою наведених таблиць 4–10, і подано у попередній публікації автора [11]:

- у таблиці 5 представлено стени для жінок 16–18 років;
- у таблиці 6 представлено стени для чоловіків 16–18 років;
- у таблиці 7 представлено стени для жінок 19–28 років;
- у таблиці 8 представлено стени для чоловіків 19–28 років;
- у таблиці 9 представлено стени для жінок 29–70 років;
- у таблиці 10 представлено стени для чоловіків 29–70 років.

Стени поділяються за біполярною шкалою з крайніми значеннями в 1 і 10 балів. Відповідно, першій половині шкали (від 1 до 5,5) присвоюється знак «–», а другій половині (від 5,5 до 10) – знак «+». З наявних показників за всіма 16 факторами будується «профіль особистості».

Узагальнено результати дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості»,

профіль порівняльної характеристики особистісних факторів за тестом Р. Кеттелла представлено на рисунку 1.

Отримані вектори створюють багатомірний простір, що дозволив визначити співвідношення інтегрального показника «інноваційності» з векторами базового простору рис особистості. Детально це питання розкрито у наших публікаціях [13].

У процесі інтерпретації увагу приділяють «шікам» профілю: найбільш низьким і високим значенням факторів у профілі, особливо тим показникам, які в «негативному» полюсі перебувають в межах від 1 до 3 стен, а «позитивному» – від 8 до 10 стенів.

4 крок. Інтерпретація результатів дослідження. У попередній публікації цього видання № 5 (48) 2016 р. здійснено опис змісту критеріїв оцінювання, алгоритму аналізу та інтерпретації результатів дослідження [12].

Корекційно-розвивальний компонент

Корекційні можливості тесту Кеттелла 16 PF. За допомогою цієї методики можна з'ясувати деякі аспекти особистісних проблем, знаходити корекційні механізми для їх вирішення, а також внутрішні ресурси для компенсації тих якостей, відсутність яких утруднює процес адаптації та соціальної (навчальної, професійної) інтеграції.

У процесі формувального експерименту отримано результати вивчення ефективності впровадження спеціальних психологічних програм, спрямованих на формування психологічної готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності в експериментальній та контрольній групах [13; 14].

Вважаємо необхідним здійснити порівняльний аналіз та висвітлити динаміку змін значущих факторів «індивідуально-психологічних особливостей

особистості» та її диспозиційних характеристик до і після корекційного впливу.

Графічне відображення результатів дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості» й динаміка змін значущих факторів за тестом Р. Кеттелла у ЕГ та КГ «до» та «після» тренінгу подано на рисунку 2.

Аналізуючи дані дослідження (рис. 2) зауважимо, що після корекційного втручання значущі фактори виявили позитивну динаміку змін на рівні, $p < 0,01$: – КЕТ В. Інтелектуальний розвиток. (до: $X_{ср.} = 49,5$; $\sigma = 17,33$; після: $55,7$; $\sigma = 14,5$; $p < 0,01$), – КЕТ І. Нарія (суворість, жорсткість); +Premsla (м'якосердя, ніжність) (до: $X_{ср.} = 40,5$; $\sigma = 18,76$; після: $49,5$; $\sigma = 20,9$; $p < 0,01$). Також є позитивні статистично значущі зрушення на рівні $p < 0,05$ у факторах – КЕТ G. Слабкість «над-Я» (недобросовісність) +Сила «над-Я» (добросовісність) (до: $X_{ср.} = 42,9$; $\sigma = 18,78$; після: $49,6$; $\sigma = 20,4$; $p < 0,05$), – КЕТ L. Алахія (довірливість); +Protention (схильність підозрювати) (до: $X_{ср.} = 35,1$; $\sigma = 15$; після: $40,5$; $\sigma = 14$; $p < 0,05$). У КГ значущі фактори залишились майже на такому ж рівні.

У наступних публікаціях розглянемо: 1) структурно-змістовий аналіз латентних факторів особистісної детермінації «інноваційності» персоналу освітніх організацій; 2) психологічні відмінності персоналу освітніх організацій з позитивною та негативною інноваційністю, як показника їхньої конкурентоздатності.

Продовження публікацій у наступному номері.

Ми будемо Вам вдячні за зворотний зв'язок за адресою: nika777vera@mail.ru

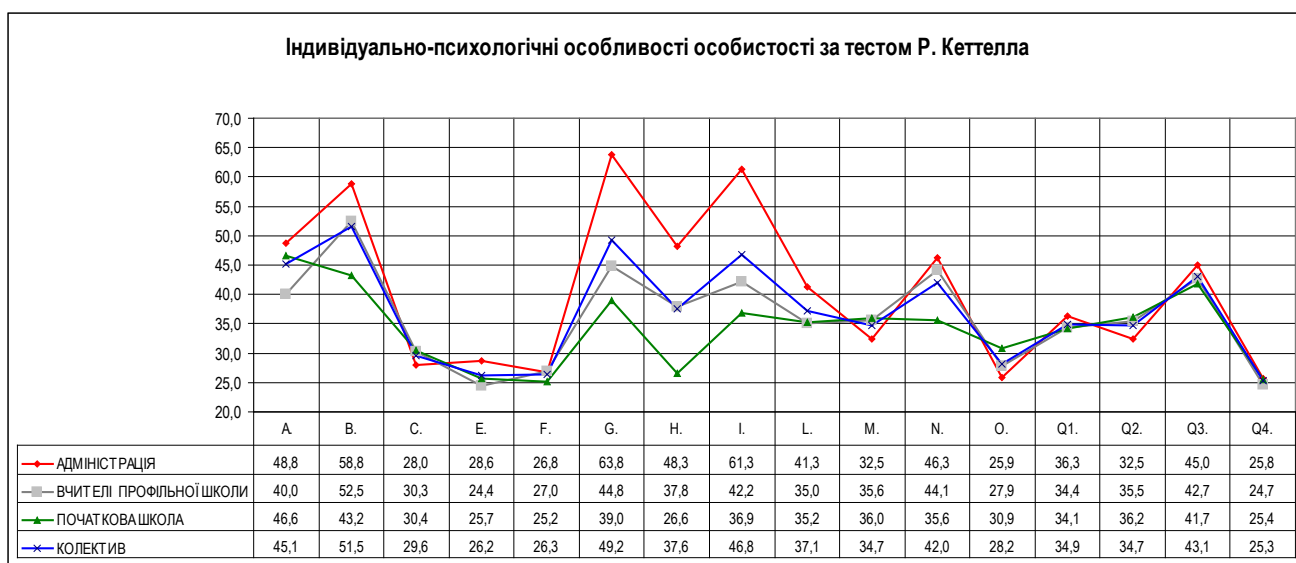

Рис. 1. Порівняльна характеристика особистісних факторів тесту Кеттелла у персоналу з позитивним, негативним і нульовим рівнем «інноваційності»

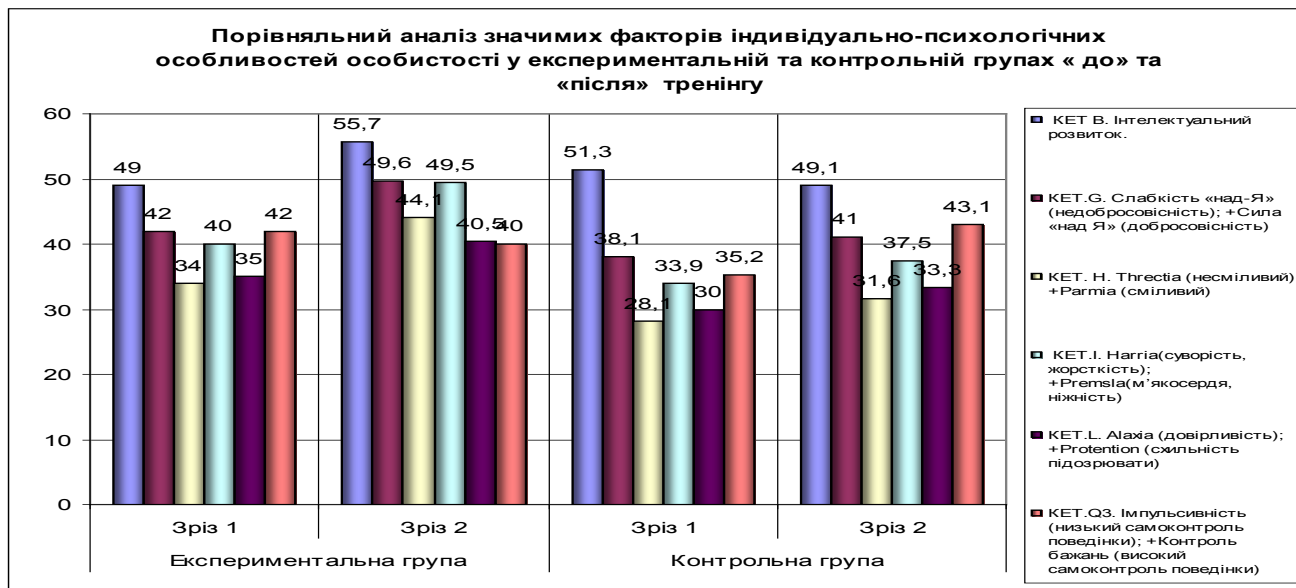

Рис. 2. Динаміка змін значущих факторів за тестом Р. Кеттелла у ЕГ та КГ «до» та «після» тренінгу

Використані літературні джерела

1. 16-факторный личностный опросник Р. Б. Кеттелла (Методика многофакторный опросник Кеттелла) [Электронный ресурс] // Тест Кеттелла 187 вопросов. Опросник Кеттелла 16 pf Форма А. – Режим доступа: <http://psycabi.net/testy/29316-faktornyj-lichnostnyj-oprosnik-r-b-kettellametodika-mnogofaktornyj-oprosnik-kettella-test-kettella187-voprosov-test-ketela-16-pf#ixzz3WT0mku5x>. – Загл. с экрана.

2. Методика многофакторного исследования личности Кеттелла [Электронный ресурс] // Материал Psylab.info – энциклопедии психодиагностики. – Режим доступа: http://psylab.info/Методика_многофакторного_исследования_личности_Кеттелла. – Загл. с экрана.

3. Многофакторная личностная методика Р. Кеттелла [Текст]: учеб.-метод. пособие / А. Н. Капустина. – СПб.: Речь, 2007. – 100 с. – (Серия: «Практикум по психодиагностике»).

4. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога в образовании [Текст]: учеб. пособие / Е. И. Рогов. – М.: Владос, 1996. – 529 с.

5. Чудакова В. П. Управлінська компетентність керівників з формування готовності педагогів до інноваційної діяльності в умовах освітнього середовища профільної школи [Текст] / В. П. Чудакова // Управління школою. – 2012. – № 19–21 (355–357) липень. – С. 10–20.

6. Чудакова В. П. Психологическая готовность к инновационной деятельности как фактор конкурентоспособности личности в быстро изменяющихся условиях [Текст] / В. П. Чудакова // Вестник по педагогике и психологии Южной Сибири. – 2015. – № 2. – С. 1–13.

7. Чудакова В. П. Психолого-организационная технология формирования готовности к инновационной деятельности как средство развития конкурентоспособности личности [Текст] / В. П. Чудакова // Международна научна школа «Парадигма». Лято-2015. – В 8 т. – Т. 4: Психология: сборник научни статии / под ред. А. В. Берлов, Л. Ф. Чупров. – Варна: «Центр за научни изследвания и информация «Парадигма» ЕООД БЪЛГАРИЯ. ЦНИИ «Парадигма», 2015. – 414 с. – С. 393–401.

8. Чудакова В. П. Интегральная характеристика «индивидуально-психологичні особливості та емоційно-вольова сфера особистості» – критерій сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності й

конкурентоздатності особистості [Текст] / В. П. Чудакова // Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал. – 2015. – № 9 (40) вересень. – С. 38–44.

9. Чудакова В. П. Використання опитувальника Кеттелла у дослідженні «індивідуально-психологічних особливостей особистості» – критерія сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності та конкурентоздатності особистості [Текст] / В. П. Чудакова // Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал. – 2016. – № 2 (45) лютий. – С. 40–47.

10. Чудакова В. П. Тест Р. Кеттелла (Форма А) та процедура проведення дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості» – критерія сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності та конкурентоздатності [Текст] / В. П. Чудакова // Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал. – 2016. – № 3 (46) березень. – С. 46–55.

11. Чудакова В. П. Тест Р. Кеттелла (Форма А), аналіз та інтерпретація результатів дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості» – критерія сформованості інноваційності та конкурентоздатності. [Текст] / В. П. Чудакова // Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал. – 2016. – № 4 (47) квітень. – С. 45–55.

12. Чудакова В. П. Тест Р. Кеттелла (Форма А), аналіз та інтерпретація результатів дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості» – критерія сформованості інноваційності та конкурентоздатності / В. П. Чудакова // Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал. – 2016. – № 5 (48) травень – С. 37–48.

13. Чудакова В. П. Формування психологічної готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.10 / В. П. Чудакова; Ін-т психол. імені Г. С. Костюка НАПН України, 2016. – 474 с.

14. Чудакова В. П. Формування психологічної готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.10 / Віра Петрівна Чудакова; Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Київ: Педагогічна думка, 2016. – 24 с.